

Горин В. П.
д.е.н., професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Західноукраїнський національний університет

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІ КРЕДИТИ ТА ЕСКО-КОНТРАКТИ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСУВАННЯ ПРОЕКТІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сучасний етап існування України характеризується безпрецедентними викликами, які постають перед економічною системою і суспільством у зв'язку з російською агресією. Особливої уваги в цей період потребує забезпечення енергетичної безпеки країни, адже об'єкти енергетики належать до головних цілей ракетних атак з боку росії. Вона у такий спосіб намагається спровокувати енергетичну кризу, позбавити економіку України одного з головних ресурсів виробництва, завдати їй максимальних збитків. Ситуацію ускладнює стагнація власного видобутку енергоресурсів та високі енерговитрати у різних секторах національної економіки, зокрема у соціальній сфері, житлово-комунальному господарстві тощо. Оскільки в період продовження війни та постійних ракетних атак розглядати перспективи різкого нарощування виробництва енергоресурсів мізерні, головний акцент у забезпеченні енергетичної безпеки країни необхідно ставити на зменшенні енергоспоживання, підвищення енергоефективності усіх секторів національної економіки.

Впродовж багатьох років політика енергоефективності мала переважно декларативний характер, адже попри загальне визнання її важливості, реальних системних дій з боку органів публічної влади у розвитку альтернативних джерел енергії, виробленні ефективних механізмів стимулювання ощадливого споживання енергоресурсів населенням, закладами соціальної сфери, житлово-комунальним господарством було недостатньо. За оцінками експертів, прямі втрати газу від неефективного споживання теплової енергії у довоєнний період сягали майже 2/3 від загального обсягу, економічні втрати від цього становили

майже 2 млрд дол. щорічно [3, с. 9]. В умовах постійної загрози для енергетики країни та її зменшення виробничих потужностей через ракетний терор росії така практика енергоспоживання невиправдана.

Економічною наукою напрацьовано ряд інструментів для стимулювання процесів енергоефективності, багато з яких отримали практичне впровадження. Традиційними джерелами фінансування заходів енергоефективності є власні ресурси суб'єктів господарювання, кошти бюджетів усіх рівнів. У довоєнний період для стимулювання процесів енергоефективності в Україні напрацьовано відповідну законодавчу базу, яка серед іншого передбачає впровадження різних фінансових методів та інструментів фінансування проектів, спрямованих на ощадливе споживання енергоресурсів в житлово-комунальному секторі та у бюджетній сфері. Відтак в Україні почав активно розвиватись механізм надання пільгових кредитів на реалізацію проектів енергозбереження. В залежності від рівня енергетичної ефективності впроваджуваних енергозберігаючих заходів варіювали розміри державної підтримки за рахунок здешевлення відсоткової ставки комерційних банків, а також часткового погашення заборгованості за позиками на придбання енергоефективних матеріалів та обладнання. Разом з тим, непослідовність позиції держави щодо виділення бюджетних коштів на виконання бюджетних програм стимулювання енергоефективності, постійні затримки з їхнім фінансуванням давали підстави сумніватись у результатах їх виконання та стали сприятливим середовищем для формування у суспільстві стійкого переконання про значну корупційну складову у виконанні програм. З початком повномасштабної війни фінансування програм енергоефективності було призупинене, внаслідок чого механізм кредитування енергоефективних проектів продовжує функціонувати виключно у його комерційній складовій. Однак, через високу вартість кредитних ресурсів, попит на такі кредити серед населення достатньо низький.

В умовах гострого дефіциту бюджетних ресурсів, коли витрачання коштів бюджету на енергоефективні проекти зупинене, альтернативним механізмом

для фінансування енергозбереження є енергосервісні контракти (далі – ЕСКО). ЕСКО (від англ. ESCO, energy service company) – це механізм фінансування проектів енергоефективності, за яким приватний інвестор (ЕСКО-компанія) за власний кошт здійснює енергомодернізацію об'єктів замовника, а повернення інвестицій та отримання прибутку відбувається за рахунок досягнутої економії на комунальних платежах. Отож, після проведення енергоефективних заходів й отримання економії енергоресурсів споживач певний час продовжує сплачувати зекономлену частину енергетичних платежів ЕСКО-компанії, до виконання фінансових умов, визначених в ЕСКО-контракті (відшкодування інвестицій разом з узгодженим сторонами обсягом прибутку). Після закінчення дії ЕСКО-контракту споживач енергоресурсів має можливість розпоряджатись економією витрат від енергоефективних заходів на власний розсуд. Однак, зобов'язання споживача енергоресурсів (замовника проекту енергомодернізації) настають лише після встановлення факту досягнення економії енергоресурсів, визначеної в ЕСКО-контракті. У випадку, якщо внаслідок проведених заходів економії не вдалось досягнути або її розміри недостатні, ЕСКО-компанія не отримує свого відшкодування в передбаченому контрактом обсязі, адже несе відповідальність за його реалізацію та пов'язані з цим фінансові й технічні ризики.

У світовій практиці залежно від пропорцій розподілу отриманої економії від впровадження заходів енергомодернізації впродовж дії ЕСКО-контракту вирізняють такі методи компенсації інвестицій:

- метод розподілу доходів від економії за частками (Shared Savings), згідно з яким всі ризики, пов'язані із недосягненням економії покладаються на ЕСКО-компанію. При укладанні ЕСКО-контракту ретельно обчислюють розмір економії та узгоджують частку кожної із сторін у її розподілі. Зазвичай, частка ЕСКО-компанії у розподілі доходів від економії споживання енергоресурсів складає близько 4/5, решту привласнює замовник послуг енергомодернізації;

- метод швидкої окупності проекту (First-Out, First Pay-Out) передбачає, що з метою швидкого відшкодування інвестиційних витрат ЕСКО-компанія

отримує увесь обсяг доходу від економії споживання енергоресурсів до того часу, поки не буде досягнуто повної окупності проекту. Після цього розподіл доходу від економії здійснюється за угодою між сторонами ЕСКО-контракту;

– метод гарантування економії (Guaranteed Savings, Chauffage), за яким ЕСКО-компанія гарантує замовнику зменшення витрат на оплату споживання енергоресурсів. Розміри плати за спожиті енергоресурси як правило визначають на рівні 85-90% від їх обсягу до проведення заходів з енергомодернізації, а кошти надходять не до постачальників енергоресурсів, а до ЕСКО-компанії, яка оплачує рахунки замовника. Різницю між отриманими коштами та фактичними платежами за спожиті енергоресурси ЕСКО-компанія спрямовує на повернення власних інвестицій й отримання прибутку за ЕСКО-контрактом.

Зважаючи на складні умови, у яких доводиться функціонувати соціальній сфері, житлово-комунальному господарству, активізація ЕСКО-контрактів як позабюджетного інструменту спрямування фінансових ресурсів на проекти енергомодернізації є питанням не тільки економії споживання енергоресурсів, але національної безпеки. Це дає можливість без залучення бюджетних коштів підвищити рівень енергетичної безпеки тих сегментів національної економіки, які забезпечують надання життєво важливих благ для населення, підтвердити спроможність держави належним чином виконувати свої зобов'язання навіть у воєнний період.

Значні економічні та безпекові переваги ЕСКО-контрактів зумовлюють їх поширення навіть в період війни. Значні перспективи у цьому контексті має реалізація проекту UNDP та Глобального екологічного фонду (GEF) «Усунення бар'єрів для сприяння інвестиціям в енергоефективність громадських будівель в малих та середніх містах України шляхом застосування механізму ЕСКО», в рамках чого відбувається співпраця з низкою територіальних громад в Україні щодо втілення крупних проектів енергомодернізації. Ємність ринку ЕСКО-контрактів в Україні оцінюють на рівні 8,5 млрд дол, тоді як обсяг укладених ЕСКО-контрактів на сьогодні складає 1,9 млрд грн [1]. Отож, потенціал ЕСКО-

контрактів в Україні майже не реалізований. Проте сподівання на активізацію цього інструменту дають законодавчі новації, які передбачають дерегуляцію енергосервісних послуг в публічному секторі, покликані підвищити інтерес до інвестування в енергоефективні проекти та стимулювати реалізацію проектів із більш глибоким рівнем модернізації та показниками економії енергоресурсів. За оцінками експертів [2], при повноцінній реалізації положень законодавчих змін, можна у найближчій перспективі очікувати кількарізного зростання обсягів укладених ЕСКО-контрактів, що сприятиме не лише збереженню спроможності енергосистеми функціонувати у складний для країни період, але й зміцненню національної безпеки в енергетичній сфері.

Список використаних джерел:

1. Аналіз ефективності пілотних проектів ЕСКО у містах-партнерах. Успішний досвід впровадження енергосервісних договорів. Сайт Проекту UNDP та Глобального екологічного фонду (GEF) «Усунення бар'єрів для сприяння інвестиціям в енергоефективність громадських будівель в малих та середніх містах України шляхом застосування механізму ЕСКО». URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-12/performance-assesment-esco-projects-ukr_0.pdf
2. Бігун Н. Основні зміни в закупівлях енергосервісу та як залучити позабюджетні інвестиції втричі швидше. Радник у сфері публічних закупівель. URL: <https://radnuk.com.ua/voiennyj-stan/enerhoservis-iaak-zaluchyty-pozabiudzhetni-investytsii-vtrychi-shvydshe/>
3. Звіт «Механізм фінансування заходів енергоефективності в Україні» / Сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL: <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/03/Mehanizmi-finansuvannya-zahodiv-energoefektivnosti-v-Ukrai--ni.pdf>.